

บทที่ ๓

ลักษณะทั่วไปของศาลทหาร

๑. ส่วนที่คล้ายคลึงกับศาลพลเรือน
๒. ส่วนที่แตกต่างกับศาลพลเรือน
๓. หน้าที่ทั่วไปเกี่ยวกับอำนาจของศาลทหาร

กล่าวโดยทั่วไป ศาลทหารคือศาลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร เพื่อพิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษทหารที่กระทำความผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่น ในทางอาญา แต่มีลักษณะพิเศษที่อาจจะผันแปรไปตามภาวะของบ้านเมืองในขณะนั้น ถ้าบ้านเมืองอยู่ในภาวะปกติก็จัดตั้งศาลทหารในเวลาปกติขึ้น แต่ถ้าในเวลาที่ยุทธการบ้านเมืองไม่ปกติไม่ว่าจะเกิดจากเหตุการณ์ภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร หรือได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ก็จัดตั้งศาลทหารในเวลาไม่ปกติขึ้น นอกจากนี้หากว่ามีหน่วยทหารปฏิบัติหน้าที่อยู่นอกราชอาณาจักร หรือกำลังเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักร ก็จัดตั้งเป็นศาลประจำหน่วยทหารขึ้น เช่น กรณีส่งกำลังทหารไทยไปรบในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี หรือประเทศสาธารณรัฐเวียดนาม ได้มีการจัดตั้งศาลทหารไทยขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีที่ทหารไทยไปกระทำความผิดในประเทศนั้น ๆ (ประเทศเจ้าของพื้นที่ยอมรับอำนาจศาล) โดยไม่ต้องส่งทหารไทยไปฟ้องร้องดำเนินคดียังศาลของประเทศเจ้าของพื้นที่

ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ ใ้บัญญัติไว้ว่า "ศาลทหารทั้งหลายตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สังกัดอยู่ในกระทรวงกลาโหม "วรรคสอง" ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบในงานตุลาการของศาลทหารให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย แต่การพิจารณาคดีตลอดถึงการที่จะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาบังคับคดีนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลทหารโดยเฉพาะ

๓๔
โดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ให้เจ้ากรมพระธรรมนูญวาง
ระเบียบราชการของศาลทหารและอัยการทหาร เพื่อให้กิจการของศาลทหาร และอัยการ
ทหารดำเนินไปโดยเรียบร้อย"

ศาลทหารอยู่ในสังกัดกระทรวงกลาโหม และแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑. ศาลทหารชั้นต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท

๑.๑ ศาลจังหวัดทหาร

๑.๒ ศาลมณฑลทหาร

๑.๓ ศาลทหารกรุงเทพ

๑.๔ ศาลประจำหน่วยทหาร

๒. ศาลทหารชั้นกลาง

๓. ศาลทหารสูงสุด

นอกจากนี้ยังมีศาลพิเศษอีกประเภทคือ ศาลอาญาซึ่งเป็นศาลในเวลาไม่ปกติ
ศาลหนึ่งจะมีขึ้นได้เมื่อหน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในยุทธบบริเวณ

ข้อคล้ายคลึงและแตกต่างของศาลทหารและศาลพลเรือน

๑. ส่วนที่คล้ายคลึงกับศาลพลเรือน

๑.๑ ศาลทหารจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๕^๑

^๑ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๕ มาตรา ๑ "พระราชบัญญัตินี้
เรียกว่า พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๕"

มาตรา ๕ "ศาลทหารทั้งหลายตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สังกัดอยู่ในกระทรวง
กลาโหมให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบในงานธุรการของศาลทหาร
ให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย แต่การพิจารณาคดีตลอดถึงการที่จะมีคำสั่งหรือคำพิพากษา
บังคับคดีนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลทหารโดยเฉพาะ"

โดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ให้เจ้ากรมพระธรรมนูญวาง
ระเบียบราชการของทหารและอัยการทหาร เพื่อให้กิจการของศาลทหารและอัยการทหาร
ดำเนินไปโดยเรียบร้อย"

และ ศาลพลเรือนก็ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลยุติธรรม^๑

๑.๒ ศาลทหารแบ่งชั้นออกเป็น ๓ ชั้น คือ ศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารชั้นกลาง (ซึ่งเป็นศาลอุทธรณ์ของทหาร) และศาลทหารสูงสุด (ซึ่งเป็นศาลฎีกาของทหาร) ศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น เช่นกันคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

๑.๓ ศาลทหารและศาลพลเรือน ต่างก็ดำเนินการภายในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์เดียวกัน

๑.๔ วิธีพิจารณาคriminal นั้น นอกจากจะนำวิธีพิจารณาคriminal ซึ่งน่ากฎหมายและกฎข้อบังคับซึ่ง ออกตามกฎหมายฝ่ายทหารมาใช้แล้ว ถ้าไม่มีกฎหมาย กฎ และข้อบังคับฝ่ายทหารก็ให้นำประมวลวิธีพิจารณาคriminal โดยอนุโลม หรือกรณีหากไม่มี

๑

^๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๑๕๘ "บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ"

มาตรา ๑๕๘ "การตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาคriminal ศาลฎีกา ศาลชั้นต้น หรือที่มีชื่อหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะ แทนศาลธรรมดาที่มีอยู่ตามกฎหมาย สำหรับพิจารณาคriminal นั้น จะกระทำมิได้"

พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑ บัญญัติว่า "ศาลยุติธรรมทั้งหลายตามพระธรรมนูญนี้ให้สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม"

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบในงานธุรการของศาลทั้งหลายที่อยู่ในสังกัดให้คำเฝ้าไปโดยเรียบร้อย แต่การดำเนินการพิจารณาคriminal ตลอดถึงการที่จะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาบังคับคดีให้เสร็จเด็ดขาดไปนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลโดยเฉพาะ.

บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาก็ให้นำประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ได้^๑ ซึ่ง
หมายความว่าทั้งศาลทหารและศาลยุติธรรมก็ใช้กฎหมายฉบับเดียวกัน

๑.๕ ในศาลทหารการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหารกลางและศาล
ทหารสูงสุดนั้นพระมหากษัตริย์จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ^๒ เช่นเดียวกับทรงโปรดเกล้าฯ
แต่งตั้งและถอดถอนผู้พิพากษาในศาลพลเรือน^๓

๒. ส่วนที่แตกต่างกับศาลพลเรือน

๒.๑ ในการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหารชั้นต้นนั้น พระมหากษัตริย์
อาจทรงโปรดเกล้าฯ มอบพระราชอำนาจให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือผู้บังคับ
บัญชาทหาร เป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหารชั้นต้นได้ และตุลาการศาลทหารนั้น ๆ
ก็มีอำนาจเฉพาะคดีที่ได้รับการแต่งตั้งหาใช้ประจำอยู่กับศาล เช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลพลเรือนไม่

^๑ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๔ มาตรา ๔๕ บัญญัติไว้ว่า "วิธี
พิจารณาความอาญาทหาร ให้ตามกฎหมาย กฎและข้อบังคับซึ่ง ออกตามกฎหมายฝ่ายทหาร
มาใช้บังคับ ถ้าไม่มีกฎหมาย กฎและข้อบังคับฝ่ายทหารก็ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าวิธีพิจารณาข้อใดซึ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญามีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้
บังคับเท่าที่จะใช้ได้"

^๒ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๔ มาตรา ๑๐ วรรคแรก "การ
แต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหารสูงสุดและศาลทหารกลางให้นำความกราบบังคมทูล
เพื่อทรงแต่งตั้งและถอดถอน"

^๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๑๒๖ "พระมหากษัตริย์
ทรงแต่งตั้ง ย้าย และถอดถอนผู้พิพากษา".

การที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงแต่งตั้งตุลาการศาลทหาร โดยมอบพระราชอำนาจหรือมอบอำนาจให้ผู้บังคับบัญชาทหารมีอำนาจแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการได้นั้นก็มีแบบอย่างในต่างประเทศ เช่น ในประเทศอังกฤษ สมเด็จพระบรมราชาธิทรงมีพระราชอำนาจตั้งศาลทหารจะทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานอำนาจให้นายทหารใช้สิทธินั้นตั้งศาลทหารขึ้นได้

สำหรับลักษณะของศาลพลเรือนชั้นต้นนั้นเป็นศาลตั้งประจำ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้พิพากษาประจำศาลไว้ทุกศาล เมื่อมีคดีฟ้องศาลผู้พิพากษาศาลนั้นก็เป็นองค์คณะศาลรับฟ้องดำเนินกระบวนการพิจารณาได้เลย แต่ศาลทหารชั้นต้นนั้น ไม่ว่าจะเป็ศาลทหารไทยหรือศาลทหารในต่างประเทศ มีลักษณะอย่างเดียวกันคือ ศาลทหารชั้นต้นไม่ได้แต่งตั้งตุลาการ เป็นองค์คณะประจำศาลไว้อย่างศาลพลเรือน คงแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทหารที่จะทำหน้าที่เป็นตุลาการศาลทหารเตรียมไว้ คือเมื่อมีคดีฟ้องร้องขึ้นมาแล้วจึงจะจัดตั้งเจ้าหน้าที่ทหารเหล่านั้น ประกอบเป็นองค์คณะศาลพิจารณาคดีนั้นเป็นเรื่อง ๆ ไป ส่วนเจ้าหน้าที่ทหารแม้จะได้รับแต่งตั้งไว้ให้ทำหน้าที่ตุลาการศาล ถ้าไม่มีชื่อแต่งตั้งให้เป็นองค์คณะพิจารณาคดีนั้นก็หาอำนาจดำเนินคดีนั้นไม่ ฉะนั้นการพิจารณาของศาลทหารจึงมีองค์คณะศาลพิจารณ เฉพาะคดี ๆ และมีที่ดำเนินถึงสถานที่ของศาล ศาลทหารจะเคลื่อนย้ายไปพิจารณาคดี ณ สถานที่ใดภายในเขตอำนาจก็ได้ การตั้งศาลทหารเพื่อพิจารณาคดีของต่างประเทศก็เป็นทำนองเดียวกับศาลทหารไทย กล่าวคือ หมายถึงการแต่งตั้งองค์คณะตุลาการพิจารณาคดีเป็นคดี ๆ ไปนั่นเอง

๒.๒ หลักการแต่งตั้งตุลาการศาลทหารมีข้อแตกต่างกับการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลพลเรือน เพราะองค์คณะของศาลทหารที่เรียกว่าตุลาการศาลทหารนั้นประกอบด้วยตุลาการที่เป็นนักกฎหมาย เรียกว่าตุลาการพระธรรมนูญประเภทหนึ่งและอีกประเภทหนึ่งแต่งตั้งจากนายทหารสัญญาบัตรซึ่งไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางกฏหมายเลยมาร่วมเป็นตุลาการศาลทหารด้วย กล่าวคือ ตุลาการศาลทหารมีสองประเภทเป็นตุลาการศาลทหารประเภทหนึ่ง และเป็นตุลาการพระธรรมนูญ (ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ทางกฏหมาย) อีกประเภทหนึ่ง ประกษขึ้นเป็นองค์คณะของศาล

ส่วนศาลพลเรือนนั้น องค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาที่เป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายเป็นอย่างดีเท่านั้น การที่องค์คณะของศาลทหารมีลักษณะแตกต่างกับศาลพลเรือนก็เพราะศาลทหารเกี่ยวข้องช่วยเหลือในการบังคับบัญชาทหารจึงยอมให้มีผู้บังคับบัญชาทหารมาร่วมเป็นตุลาการศาลทหาร เพื่อผู้บังคับบัญชาทหารจะได้ทราบถึงมูลเหตุแห่งการกระทำผิดและมีส่วนพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดตามเหมาะสม และอาจหาทางป้องกันมิให้มีการกระทำผิดเช่นนั้นเกิดขึ้นได้อีก ทั้งนี้ ในการแต่งตั้งตุลาการที่มีใช้ตุลาการพระธรรมนูญในศาลทหารชั้นต้น จะต้องแต่งตั้งนายทหารที่มียศสูงกว่าจ่าเลย หรือเท่าจ่าเลยที่มียศสูงสุดเพื่อให้ได้รับประโยชน์ ทั้งส่วนการปกครองบังคับบัญชาทหารและในทางกฎหมาย

ทางกรมพระธรรมนูญเคยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพันตรีสมเด็จพะบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จมาทรงร่วมเป็นตุลาการศาลทหารกรุงเทพด้วยครั้งหนึ่ง ตามสำเนาหนังสือดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(สำเนา)

ความที่สุด

ที่ รล.๐๐๐๒/๑๑๐๘๘

สำนักราชเลขาธิการ

๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ร้อยเอก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราช
ดำเนินไปประทับเป็นตุลาการศาลทหารกรุงเทพฯ

เรียน เจ้ากรมพระธรรมนูญ

อ้างถึง หนังสือที่ กท.๐๒๐๒ (๐๒)/๕๕๐๑ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๕

ตามที่ท่านขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ร้อยเอก สมเด็จพระบรม
โอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร ขอพระราชทานอัญเชิญเสด็จ
พระราชดำเนินไปประทับเป็นตุลาการศาลทหาร ในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕ หรือใน
วันและเวลาใดสุดแต่พระราชอัธยาศัย ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองพระบาทแล้ว ทรงรับเชิญ
จะเสด็จพระราชดำเนินในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕ เวลา ๑๐.๐๐ น

(ลงชื่อ) หม่อมหลวง ทวีสันต์ ลดาวัลย์

(หม่อมหลวง ทวีสันต์ ลดาวัลย์)

ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์

โทร. ๒๒๑๑๕๑ - ๕ ต่อ ๑๕, ๒๐ และ ๒๑.

(สำเนา)

คำสั่งแต่งตั้งตุลาการ
(เฉพาะคดี)

(ขบ. ๑๒)

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลทหารกรุงเทพ

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๔

โดยที่ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ มอบพระราชอำนาจแต่งตั้งและ
ถอดถอนตุลาการศาลทหาร ตามประกาศสำนักคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔
และโดยที่ได้มีความอาญาตามรายการคดีแนบคำสั่งตุลาการ (เฉพาะคดี) ฉบับนี้
รวม ๓ คดี

ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการ จึงแต่งตั้งให้

๑. ร้อยเอก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร
เป็นตุลาการ
๒. พลเรือตรี ชัยรินทร์ พุ่มอัมมผล เป็นประธานตุลาการ
๓. พันเอก พิชญ์ จันทโรจวงศ์ เป็นตุลาการพระธรรมนูญ
๔. พันเอก ประสงค์ เหลียวเลขา เป็นตุลาการสำรอง
๕. พันเอก วิชิต วงษ์ใหญ่ เป็นตุลาการพระธรรมนูญสำรอง

เป็นตุลาการและตุลาการสำรอง ดำเนินการพิจารณาพิพากษาและสั่งคดีนี้
ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่นี้เป็นต้นไป

(ลงชื่อ) พลเรือเอก สงัด ชลออยู่

(สงัด ชลออยู่)

ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลทหารกรุงเทพ

๓. หลักทั่วไปเกี่ยวกับอำนาจศาลทหาร

ศาลทหารไทยหรือศาลทหารในต่างประเทศ ถือหลักในทำนองเดียวกันว่า ศาลทหาร เป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบุคคลจำพวกหนึ่ง โดยเฉพาะ เป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากศาลพลเรือนที่จัดตั้ง เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่พลเมืองของประเทศนั้นกระทำความผิด ส่วนในเวลาไม่ปกติ เช่น ภาวะรบหรือสถานะสงคราม หรือได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก พลเมืองทั่วไปที่กระทำความผิดทาง อาญาบางประเภทอาจตกอยู่ในอำนาจของศาลทหารได้ ทั้งนี้ ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่ละประเทศ

สำหรับประเทศไทยนั้นในเวลาสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ ถ้าได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกผู้ที่มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกมีอำนาจที่จะประกาศให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก และในเวลา ระหว่างที่ใช้กฎอัยการศึกตามที่ระบุไว้ในบัญชีต่อท้ายพระราชบัญญัติกฎอัยการศึกทุกข้อ หรือ แต่บางข้อและหรือบางส่วนของข้อใดข้อหนึ่งได้ นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ถ้าคดีอาญาใด ที่เกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกมีเหตุพิเศษเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศหรือ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดจะสั่งให้พิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นในศาลทหารก็ได้ และยังมีศาลอาญาซึ่ง เป็นศาลที่ตั้งในยุทธบริเวณอีกด้วย ซึ่งอำนาจของศาลทหารเหล่านี้จะไต่ถามโดยละเอียดต่อไป.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย